KAUPAN LIITTO

Päivittäistavarakauppa ry PTY

Lausunto
11.01.2021

Talousvaliokunnalle

TaV@eduskunta.fi

Viite: HE 245/2020

Kaupan liiton ja Päivittäistavarakauppa ry:n yhteinen kirjallinen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt lausuntoa otsikkoasiassa Kaupan liitolta ja Päivittäistavarakauppa ry:ltä. Lausunnonantajat lausuvat asiassa yhteisesti seuraavaa:

Yleistä

Lausunnonantajat toteavat yleisesti, että esitykseen on lausuntokierroksen jälkeen tehty selkeitä parannuksia ja täsmennyksiä. Lausunnonantajat kiittävät valmistelijoita lausuntojen huomioimisesta. On kuitenkin edelleen tärkeää, että asiakkaiden terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi toteutettavat järjestelyt ja velvollisuudet noudattavat vähimmän haitan periaatetta, eikä elinkeinotoimintaa rasiteta enempää kuin on välttämätöntä.

Pykäläkohtaiset kommentit

58 c § Toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen ehkäisemiseksi

Esityksen 58 c § koskee elinkeinoelämää laajasti. Lain voimaan tullessa pykälän hygieniasäädökset ja asiakastilojen väljää oleskelua koskevat säädökset tulevat noudatettaviksi ilman erillisiä viranomaispäätöksiä kaikkialla Suomessa. Lisäksi pykälän 7 momentin nojalla voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä käsien puhdistamismahdollisuuden järjestämisestä, asiakkaille annettavien toimintaohjeiden antamisesta, sekä tilojen ja pintojen puhdistamisesta.

Lausunnonantajat pitävät tärkeänä, että kaikissa tilanteissa mahdollisuus käsien puhdistamiseen on toteutettavissa tilanteeseen sopivalla tavalla joko käsienpesupisteen tai käsidesin avulla. Lausunnonantajat pitävät myös tärkeänä, että hallituksen esityksessä esitetyt toimenpiteet niin käsien puhdistamisen kuin tehostetun siivouksenkin osalta pidetään määräaikaisina ja vallitseviin riskeihin suhteutettuina.

Toiminnanharjoittaja tuntee oman toimintansa ja sen erityispiirteet parhaiten, joten tarvittavien toimenpiteiden käytännön toteutus on syytä jättää toiminnanharjoittajan harkintaan. Näin toimitaan myös työturvallisuuslain 10 ja 15 §:ien kohdalla, kun työnantajalta edellytetään työpaikkakohtaista vaarojen arviointia ja henkilösuojainten sekä apuvälineiden määrittelyä henkilöstölle niiden mukaan. Esimerkiksi asiakastilan

väljentämiseksi myymälöissä tehtävä kalustesuunnittelu tavara- ja asiakasvirtojen ohjaamiseksi on massiivinen työ.

Perusteluissa todetaan, että elinkeinonharjoittajien tulisi voida edellyttää asiakkailta toimintaohjeiden noudattamista, ja tarvittaessa puuttua asiakkaiden epäasialliseen käytökseen. Perustelut jättävät kuitenkin epäselväksi, mitä toimijoilta lakiehdotuksen nojalla edellytetään, minkälainen puuttuminen on käytännössä mahdollista ja minkä säädösten perusteella.

Kaupat toteuttavat systemaattista turvallisuustyötä laajasti jo nykyisellään. Käytännössä mahdollisuudet puuttua terveysturvallisuutta vaarantavaan sekä yleisesti epäasialliseen käyttäytymiseen ovat rajalliset. Tämä on korostunut vallitsevan pandemian aikana, kun myymälävarkaudet, näpistykset ja häiriökäyttäytyminen myymälöissä ovat lisääntyneet merkittävästi. Kaupat pitävätkin tärkeänä, että omien turvallisuusresurssien lisäksi myös poliisin resurssit turvataan ja kohdistetaan myös kauppaan.

58 d § Asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Pykälässä säädetään toimijoiden velvollisuudesta järjestää tilojen käyttö siten, että asiakkaiden ja toimintaan osallistuvien sekä seurueiden on tosiasiallisesti mahdollista välttää lähikontakti toisiinsa. Pykälän soveltaminen edellyttää kunnan tartuntatautiviranomaisen tai aluehallintoviranomaisen velvoittavaa päätöstä toimenpiteiden välttämättömyydestä tilanteissa, joissa on ilmeistä, että jo tehdyt toimenpiteet eivät ole riittäviä. Pykälä tulee voimaan tullessaan sovellettavaksi nykyisillä tartuntaluvuilla varsin laajasti.

Perusteluissa arvioidaan pykälän tarkoittaman lähikontaktien välttämisen olevan toteutettavissa päivittäistavarakaupan ja vähittäiskaupan liikkeissä ilman asiakasmäärän rajoituksia, ja näissä tilanteissa lähikontaktien vähentämisen koskevan ennen kaikkea asiointia kassoilla tai palvelutiskeillä, joissa velvoitteet olisivat toteutettavissa esimerkiksi etäisyysmerkinnöin tai hylly- ja väliseinäratkaisuin.

Lausunnonantajat yhtyvät edellä esitettyyn. Kaupat ovat jo laajasti toteuttaneet esitettyjä toimenpiteitä ja niiden voidaan arvioida olleen tehokkaita, riittäviä ja oikeasuhtaisia. On kuitenkin tärkeää, että esitetyt toimenpiteet voidaan jatkossakin määritellä myymäläkohtaisesti vallitsevat riskit ja erityisolosuhteet huomioiden.

Viranomainen voi tehdä päätöksiä taudin leviämisen ehkäisemiseksi silloin, kun on ilmeistä, että 58 c §:n mukaiset toimenpiteet eivät ole riittäviä ja rajoitukset ovat välttämättömiä. Kuitenkin päätöksentekoprosessi tulee olla hyvin kuvattu (sen vaiheet ja relevantti asiantuntijatieto). Näin eri sairaanhoitopiirit voisivat tehdä tautitilanne huomioiden erilaisia päätöksiä, mutta päätöksentekoprosessi ja mahdolliset rajoitukset olisivat toiminnanharjoittajille ennakoitavia. Tämä edistäisi toimijoiden yhdenvertaista kohtelua valtakunnallisesti.

58 g § Tilojen väliaikainen sulkeminen asiakkailta ja osallistujilta covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Lausunnonantajat kiittelevät pykälän selkiyttämistä sekä päivittäistavarakaupan ja vähittäiskaupan rajaamista pykälän soveltamisalan ulkopuolelle. On tärkeää, että kaikissa olosuhteissa taataan huoltovarmuuden ja arjen toimintojen kannalta tarpeelliset asiointi- ja kaupassakäyntimahdollisuudet.

58 h § Suunnitelma toimenpiteistä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi.

Jos toimijan on viranomaispäätöksellä järjestettävä tilojen käyttöä ja toimintaansa niin, että asiakkaat voivat välttää lähikontaktin toisiinsa (58 d §), tulee toimijan samalla laatia kirjallinen suunnitelma päätöksessä asetettujen velvoitteiden tai rajoitusten toteuttamisesta.

Lausunnonantajat toteavat, että suunnitelma tulee voida sisällyttää alan sähköiseen omavalvontasuunnitelmaan, ja esittää viranomaisille sähköisessä muodossa.

59 a § Valvonta

Kunnan ja aluehallintoviraston on tehtävä yhteistyötä valvoessaan lain noudattamista. On tärkeää, että aluehallintovirastot alueillaan valvovat myös säännösten mahdollistamien rajoituspäätösten soveltamisen yhdenmukaisuutta. Tämä takaa toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun erilaisissa tilanteissa.

59 c § Määräykset ja pakkokeinot

Pykälässä säädettäisiin toimivallasta antaa määräyksiä ja asettaa pakkokeinoja, jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkohtia. Pidämme säädettyä oikeasuuntaisena, sillä toimet kohdistetaan niihin toimijoihin, joiden toiminnassa puutteita tai epäkohtia ilmenee.

Perusteluissa todetaan erikseen viranomaisen hyvän hallintotavan periaatteiden ja hallintolain mukainen velvoite opastaa ja ohjata toimijoita täyttämään todettu velvoite. Tämä on ensisijaisen tärkeää, sillä kyse on toimijoiden kannalta haastavasta ja uudenlaisesta tilanteesta, joka rasittaa yritystoimintaa jo sellaisenaan. Kannatamme myös, että toimijoille annetaan määräystä annettaessa toiminnan luonteeseen nähden kohtuullinen määräaika, jonka kuluessa korjaavat toimenpiteet on suoritettava. Toiminta voidaan keskeyttää vasta, jos toimija osoittaa selvää piittaamattomuutta, eikä pelkästään ymmärtämättömyyttä asiassa.

Kompensaatio

Lakiesityksen perustelujen mukaan lain velvoitteet ja niiden vaikutukset ovat sellaisia, että elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus sietää niitä tiettyyn rajaan asti ja kantaa niistä aiheutuvia kustannuksia. Mahdollisten rajoitusten kohteeksi joutuvien toiminnanharjoittajien käytettävissä olisivat yleiset yritysten tukemista koskevat mekanismit, eikä lakiin sisältyisi kompensaatiota viranomaispäätöksistä aiheutuneista ylimääräisistä kustannuksista.

Lausunnonantajat toteavat, että esitetyillä toimenpiteillä on toimijoille taloudellisesti suuri merkitys, erityisesti asiakasmäärään liittyvillä rajoituksilla. Toimenpiteet tulee tämän vuoksi kaikissa tilanteissa rajata tartuntatautitilanteen kannalta välttämättömiin toimiin, niin asiallisesti, ajallisesti kuin alueellisestikin. Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVM 9/2020) todennut, että rajoitustoimien jatkamisesta päätettäessä tulee ottaa huomioon epidemiologisten vaikutusten lisäksi sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset.

Lopuksi

Lausunnonantajat pitävät tärkeänä, että asiakkaat voivat asioida turvallisesti vähittäiskaupassa jatkossakin. Lausunnonantajat ovat helmikuun lopusta lähtien lähettäneet kymmeniä ohjeistuksia, suosituksia, tiedotteita ja tilannekuvaraportteja jäsenilleen koronavirustautiin liittyen ja sen leviämisen ehkäisemiseksi, ja työ jatkuu. Tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdytty pandemiatilanteen alusta lähtien omaehtoisesti ja laajasti. Lausunnonantajat toivovatkin, että viranomaistoiminnassa valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti.

Myös kuluttajat seuraavat tautitilanteen kehitystä ja välttävät asiointia paikoissa, joissa he katsovat riskien olevan liian suuret. Kauppa on vedonnut myös kuluttajiin, jotta jokainen huolehtisi omalta osaltaan, että kaupassa on turvallista asioida ja tehdä töitä.

Kunnioittavasti

Kaupan liitto
Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja

Päivittäistavarakauppa ry
Kari Luoto
toimitusjohtaja